

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

מטות — מסעי

(חלק כח)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת מטות-מסעי, כ"כו תמוז, ה'תשפ"ו (ב)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2026

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

Kehot Publication Society® and the Kehot logo are registered trademarks of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

מטות – מסעי

דערפאר (לדעת ר"י הגלילי) לא הביאו ביכורים, משא"כ, חצי שבט מנשה לא נטלו מעצמן" – „דויתן⁸ להם משה וגו' כתיב, והן לא בחרו מעצמן בתחילה כמו בני ראובן ובני גד".

דארף מען האָבן אַ ביאור: וויבאלד אַז „הן לא בחרו מעצמן בתחילה" – פאַר- וואָס האָט זיי משה רבינו אָנגעבאַטן אַ נחלה בעבר הירדן?⁹

דער רמב"ן¹⁰ איז מבאר אַז „מתחלה לא באו לפניו שבט מנשה, אבל כאשר חלק הארץ לשני השבטים ראה שהיא ארץ גדולה יותר מן הראוי להם ובקש מי שירצה להתנחל עמהם, והיו אנשים משבט מנשה שרצו בה אולי אנשי מקנה היו ונתן להם חלקם".

אַבער לכאורה איז דאָס ניט פאַר- שטאַנדיק. וואָרום משה רבינו איז דאָך געווען שטאַרק ניט צופרידן פון בקשת בני גד ובני ראובן „יותן את הארץ הזאת . . . לאחוזתם"¹¹ (ניט „הארץ אשר נתן להם

א. אין היינטיקער סדרה ווערט דער- ציילט וועגן די בני גד ובני ראובן – אַז היות זיי האָבן געהאַט „מקנה רב" האָבן זיי געבעטן מ'זאָל זיי געבן זייער אחוזה אין עבר הירדן (וועלכע איז געווען אַן „ארץ מקנה"); און לבסוף האָט משה רבינו אויף דעם מסכים געווען, און – „ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן ולחצי שבט מנשה בן יוסף את ממלכת סיחון גו' עוג גו'³."

שטעלט זיך די שאלה: חצי שבט מנשה – מאן דער שמ"י? אין די אַלע דיבורים צווישן משה רבינו מיט די בני גד ובני ראובן ווערט קיין איינמאָל ניט דערמאָנט אַז אויך „חצי שבט מנשה" האָבן זיך משתתף געווען אין דער בקשה מ'זאָל זיי געבן אַ נחלה אין עבר הירדן.⁴

אין ירושלמי⁵ שטייט (בנוגע הבאת בכורים), אַז עס איז דאָ אַ חילוק צווישן נחלת בני גד ובני ראובן און נחלת חצי שבט מנשה: כשייכות צו נחלת בני גד ובני ראובן פאַסט ניט זאָגן „אשר" נתתה לי (ה") – ווייל „נטלתי לי מעצמי", און

(1) מטות לב, א ואילך.

(2) שם, כ ואילך.

(3) שם, לג.

(4) וגם בהתנאי „אם יעברו גו' (שם, כט-ל) לא נזכר „חצי שבט מנשה" (ורק ביהושע (א, יב-יג) נאמר „ולחצי שבט מנשה גו' זכור את הדבר גו'"). ולהעיר מלשון רש"י (דברים ג, יח) „לבני ראובן וגו' (אלא שבמפרשי רש"י – ששולל בזה שאר בני"). וראה רש"י פרשתנו שם, יז.

(5) בכורים פ"א ה"ח (הובא גם בר"ש בכורים פ"א מ"י).

(6) תבא כ, י.

(7) ראה גם ספרי תבא שם, ג.

(8) פני משה שם. ועד"ז פ"י במשנה ראשונה בכורים שם (ד"ה שאינה). – ובכמה מפרשים (וראה המובא ב„לאור ההלכה" (להרש"י זוין) שבהערה הבאה) עוד פירושים בדברי הירושלמי. ואכ"מ.

(9) ולהעיר מפרשי עה"ת (דברים ג, יג. וכן ברש"ם ב"ב נו, א) שנחלת מנשה בעבר הירדן – „ארץ רפאים" (דברים שם) – „היא אותה שנתתי לאברהם" כברית בין הבתרים (לך טו, יט). וראה המובא בס' „לאור ההלכה" ע' קסב. ואכ"מ.

(10) פרשתנו שם, לג. ועד"ז במושב זקנים שם. וראה גם אברבנאל שם. – ברבא"ע שם (לב), ולא הזכיר ע"ע חצי שבט מנשה בעבור היותו חצי השבט" (ועד"ז בצרור המור בת"י הראשון). ולכאורה אינו טעם מספיק.

(11) פרשתנו שם, ה.

משה²⁰ (וכפשות לשון הירושלמי הנ"ל
"לא נטלו מעצמן").

ב. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדם
וואָס מען געפינט אין מדרש²¹ בנוגע די
רמזים אין די קרבנות הנשיאים לחנוכת
המזבח – אַז כו"כ פרטים פון קרבן
מנשה זיינען געווען פאַרבונדן מיט
ירושת הארץ, און איינער פון זיי: ולזבח
השלמים בקר שנים כנגד שבט מנשה
שנחלק לשנים ולקח ב' חלקים בארץ
חציו בעבר הירדן וחציו בארץ כנען.

דערפון איז מובן, אַז דאָס וואָס חצי
שבט מנשה האָט גענומען אַ חלק בעבר
הירדן, ווערט פאַררעכנט ווי אַ מעלה (ווי
מ'זעט ביי די אַנדערע רמזים פון קרבנות
הנשיאים²², אַז זיי האָבן אָנגעדייט אויף
פאַרשידענע מעלות וענינים טובים כו.).

קומט אויס, אַז עס איז פאַראַן אַ שינוי
עיקרי צווישן נחלת בני גד ובני ראובן
און נחלת חצי שבט מנשה²³:

בנוגע נחלת בני גד ובני ראובן בעבר
הירדן שטייט אין מדרש²⁴, אַז אפילו נאָך
דעם ווי זיי האָבן באַקומען אַ הסכמה
אויף זייער בקשה, ווערט עס פאַררעכנט
ווי אַן ענין בלתי רצוי – „אתם חיבתם
את מקניכם יותר מן הנפשות . . עליהם
נאמר²⁵ נחלה מבוהלת וגו'“;

(20) ולהעיר גם מרלב"ג פרשתנו כאן.

(21) במדב"ר נשא פי"ד, ז.

(22) ולהעיר בקרבנות מנשה עצמו – ראה לעיל
במדרש שם: ג' דורות . . שנטלו חלק בארץ . .
יאיר . . שנטל חלק בארץ (ומכיון שלא היו לו
בנים ליטול חלקו) – הקריבו כנגדו חטאת.

(23) ולהעיר מאוה"ח מסעי לד, יד.

(24) במדב"ר ותנחומא סוף פרשתנו. לקו"ת
בחוקותי נ, ב. – וראה לקו"ש ח"ח (ע' 187 הערה
6. ושי"ג) שעיקר החסרון הי' (לא עצם הדבר
שחיבבו ממונם, אלא) זה ש"שבו להם חוץ מא"י."
ע"ש.

(25) משלי כ, כא. פרשי"ש שם.

ה"ל¹²), ביז אַז ער האָט זיי צוגעגליכן צו
די מרגלים¹³! ס'איז נאָר וואָס לאַחרי ווי
זיי האָבן צוגעזאָגט „ואנחנו נחליץ
חושים גו'“¹⁴ און דאָס אָנגענומען מיט אַ
תנאי כפול¹⁵ וכו', האָט משה רבינו דער-
צו מסכים געווען –

איז דאָך תמוה לגמרי: ווי קומט עס
אַז משה רבינו זאָל מלכתחילה זוכן און
פאַרלייגן – „בקש מי שירצה להתנחל
עמהם“ (און ניט נוחל זיין אין דעם „ארץ
אשר נתן להם ה'“)¹⁶, און – דערפאַר
וואָס „היא ארץ גדולה יותר מן הראוי“¹⁷
(פאַר די בני גד ובני ראובן)¹⁸!

אויך: פון דעם וואָס איז פסוק ווערט
כלל ניט דערמאָנט אַז חצי שבט מנשה
זאָל האָבן אַ רצון צו נעמען אַ חלק אין
עבר הירדן – זיי ווערן דערמאָנט בלויז
ביי „ויתן להם משה גו'“¹⁹ – איז משמע,
אַז דאָס איז געקומען אינגאַנצן מצד

(12) שם, ז.

(13) שם, ח ואילך.

(14) שם, יז ואילך.

(15) שם, כ"ט. קידושין סא, א (במנשה). ובכ"מ.

(16) ובפרט ע"פ דברי הרמב"ן עצמו (חקת כא,

כא) „שאם לא בקשהו ממנו בני גד ובני ראובן

לא הי' מניח שם אדם אלא שתהי' לחרבה“ ע"ש.

(17) אף שהי' צ"ל „חלקים שווים“ (רמב"ן שם.

ובארוכה רמב"ן פינחס כו, נד) – למה יגרע מנשה

שלא לנחול כולו בארץ כנען, והרי הייתה ארץ

הצבי מה צבי כו' (כתובות קיב, א)? ויתרה מזה

– לכתחילה – היו גם לבני גד ולבני ראובן חלק

בארץ.

(18) בצורה המור מבאר שזה הי' „להגין עליהם

(בני גד ובני ראובן) ולהצילם מצרתם“ (כי זכות

יוסף הי' עם כל השבטים. ע"ש) – וצריך ביאור,

דאריך יתכן לצוותם שלא להכנס „לארץ כנען

לגבולותי“ כדי להגין על בני גד כו' שרצו

מעצמם להשאר בעבר הירדן? וראה לקמן סעיף ח

ואילך ע"ד ערי הלויים בעבר הירדן.

(19) וראה פרשתנו שם, לט"מ: וילכו בני מכיר

. . הגלעדה וילכדו ויורש גו' ויתן משה את

הגלעד למכיר גו'.

אויך: פון דיוק לשון המדרש²¹ – כנגד שבט מנשה שנחלק לשנים ולקח ב' חלקים בארץ חציו בעבר הירדן וחציו בארץ כנען – איז משמע, אַז די מעלה איז ניט אַזוי אין זייער באַקומען אַ חלק (אויך) אין עבר הירדן, נאָר דאָס וואָס „נחלק לשנים“.

איז ניט מובן: אין וואָס באַשטייט דער עילוי פון צעטיילן זייער נחלה „לשנים“³⁰?

[און בפרט ווי מ'געפינט במק"א במדרש³¹, אַז דאָס ווערט פאַררעכנט אַלס אַן עונש – „מנשה גרם לשבטים לקרוע לפיכך נתקרעה נחלתו חציו בארץ הירדן וחציו בארץ כנען“; אָבער פון דעם מדרש הנ"ל ביי קרבנות הנשיאים קומט אויס, אַז דאָס איז אַן ענין למעליותא³²].

ג. ויש לומר הביאור בזה:

די תורה דערציילט³³ „ויראהו ה' – צו משה רבינו קודם הסתלקותו – את כל הארץ ג' ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ג' לזרעך אתננה הראיתך בעיניך ג'“. ומובן, אַז דאָס איז ניט געווען סתם לשם ראי' בעלמא, נאָר ראיית משה האָט פּונעל געווען אַן ענין פון „קידוש“³⁴, ווי די גמרא³⁵ זאָגט „כל

משא"כ ביי חצי שבט מנשה איז דאָס ניט בלויז ניט געווען קיין חסרון, נאָר אדרבה – אַן ענין נעלה, וועלכער איז פאַרבונדן מיט אַ קרבן מיוחד צו דעם אויבערשטן!

[ועפ"ז יומתק דיוק לשון המדרש „אתה מוצא בבני גד ובני ראובן שהיו עשירים . . וחבבו את ממונם וישבו להם חוץ מא"י²⁶“, . . אלו בני ראובן ובני גד א"ל הקב"ה אתם חיבתם את מקניכם . . עליהם נאמר נחלה מבוהלת וגו'²⁴, ניט דערמאָנענדיק דערבי „חצי שבט מנשה“²⁷ – ווייל דאָס וואָס חצי שבט מנשה האָט גענומען אַ חלק בעבר הירדן איז ניט געווען צוליב חיבוב ממון²⁸, נאָר ס'איז געווען אַן ענין טוב²⁹ (און נאָכ-מער, זיי האָבן דאָס ניט אַליין בוחר געווען, נאָר משה רבינו האָט דאָס זיי געגעבן, כנ"ל)].

דאָרף מען האָבן אַ ביאור: וואָס איז די מעלה אין באַקומען אַ חלק אין עבר הירדן?

(26 במדבר פרשתנו פכ"ב, ז. תנחומא שם ה. (27 וכן לא הוזכר בפרש"י משלי שם. – אף שבפשטות י"ל שנקט העיקר (ע"ד תי' הראב"ע הנ"ל).

(28 ולהעיר, שהטעם המבואר בספרים (תפארת יהונתן פרשתנו לב, א) „למה דוקא לשני שבטים הללו ה' מקנה רב" – לא מצינו אצל מנשה. שהרי לא נזכר שלמנשה ה' „מקנה רב" [וגם הרמב"ן כתב „אולי אנשי מקנה היו". ובסוף פירושו כתב טעם אחר מדוע חצי שבט מנשה רצו לנחול בעבר הירדן. ע"ש]. וראה מלבי"ם ליהושע (כב, ח).

ולהעיר מאה"ת פרשתנו (ע' אשלט) ועוד, דזה שבני גד ובני ראובן בחרו להיות רועי צאן הוא דוגמת עבודת השבטים שהיו רועי צאן כדי שיוכלו להיות תמיד בבחי' ביטול – דלא כעבודת יוסף (אבי מנשה) שעניני עוה"ז לא הטרידו אותו. ע"ש.

(29 ומה שגם הם „גלו תחלה מכל השבטים" (במדבר ותנחומא (שבהערה 26) – ע"פ דה"א ה, כו) – י"ל שזה ה"ל (כפשטות הפסוקים) מפני חטאם אז (דה"א שם, כה).

(30 ראה ש"ך עה"ת פרשתנו (בשם מורו) שזה ה"י „כדי שלא תשתכח האחוזה" ע"ש.

(31 ב"ר פפ"ד, כ. וראה גם חזקוני ומושב זקנים (ממדרש לקח טוב) כאן.

(32 ומדרשות חלוקות הם, או דתרווייהו איתנהו בזה, כמו שמצינו בכמה ענינים. וראה הערה 28 בסופה.

(33 ברכה לד, א ואילך.

(34 ראה צפ"ט (המלוקט) עה"ת שם (ובכ"מ) שראיית משה הייתה „לקדש האויר". ע"ש. – וראה ע"ד פעולת ראיית משה ע"ד החסידות – ד"ה ואתחנן בלקו"ת ואוה"ת (ר"פ ואתחנן). שעה"ת ח"ב חינוך (כט, סע"ב וא"ת). ועוד.

(35 ב"ב נו, א ורשב"ם שם.

די ביאורים וואָס ביי דער גאולה העתידה לבא איז דער פסוק⁴³ מדגיש „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות“ (ועד'ו אין נאָך פסוקים⁴⁴ ווערט די גאולה העתידה צוגעגליכן צו יציאת מצרים) – ווייל עם היות אָז די גאולה העתידה וועט זיין אַ גרעסערע גאולה ווי גאולת מצרים⁴⁵ (אַ גאולה שלימה ונצחית שאין אחרי גלות) – איז אָבער גאולת מצרים (על ידי משה רבינו) דער שורש און גיט דעם כח צו דער גאולה העתידה⁴⁶.

און דערפאַר איז אויך (ירושת) הארץ – זייענדיק אַן ענין עיקרי אין דער מציאות פון עם ישראל⁴⁷ (נוסף לזה וואָס דאָס איז אַ דבר עיקרי אין קיום התומ"צ, וואָס כו"כ מהם זיינען תלויות בארץ⁴⁸) – פאַרבונדן מיט פעולת משה רבינו. און דעריבער, אע"פ אַז „שמה לא תעבור“⁴⁹, האָט (לכה"פ) געדאַרפט זיין דער „הראי-תיך בעיניך“⁴⁹.

ד. בנוגע דעם ענין פון ירושת הארץ געפינט מען, אַז לעת"ל וועט זיין אַ חידוש עיקרי – „ירחיב ה"א את גבולך“⁵⁰: אידן וועלן דעמאָלט באַ-

שהראוהו הקב"ה למשה (כדכתיב ויראהו ה' גו') חייב במעשר“.

איינער פון די ביאורים פאַרוואָס דוקא משה רבינו האָט געדאַרפט זען „את כל הארץ“ (און אויפטאָן דעם „קי-דוש“):

אַלע ענינים וועלכע זיינען פאַרבונדן מיט עצם מציאות פון אידן האָבן זיך אויפגעטאָן דורך משה רבינו. ווי מען געפינט בנוגע צו תורה – אַז משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו"כ³⁶, און כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל ניתן למשה מסיני³⁷. וכידוע דער פתגם³⁸ אַז „לא יהי עוד הפעם מ"ת“. וואָרום אויך דאָס וואָס משיח וועט לערנען מיט אידן (בלשון רש"י³⁹), „סוד טעמי ומסתר צפוי נותי“ (פון דער תורה), און נאָכמער (בלשון המדרש⁴⁰) „תורה חדשה מאתי תצא“ – איז שוין געגעבן געוואָרן במ"ת⁴¹ (על ידי משה רבינו), און משיח וועט עס מגלה זיין.

עד'ו געפינט מען בנוגע גאולת ישראל, אַז כל ענין הגאולה, אויך די גאולה העתידה איז פאַרבונדן מיט משה רבינו⁴². וואָס דאָס איז אויך איינער פון

(36) ריש מס' אבות.

(37) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. ועוד (ראה הנסמן בלקו"ש חייט ע' 252 הערות 20-21. ועוד).

(38) המשך תרס"ו ריש ע' כג. ע' תקמו. ועוד.

(39) שה"ש א, ב.

(40) ויק"ר פי"ג, ג (וראה רד"ל שם) – הובא בתרס"ו שם (ריש ע' כג). רמ"ו לזח"ג רעו, ב. וראה זח"ג כג, רע"א. יל"ש ישעי' כו, ב (רמז תכט).

(41) ראה המשך תרס"ו שם (ע' תקמו): הכל נמשך בעלעם. . כבר נכלל כו'.

(42) ומכח"ל דמשה הוא גואל ראשון הוא גואל אחרון (ראה שמו"ר פ"ב, ו. דבר ספ"ט. זח"א רג, א (ובהנסמן בהערה הבאה). ש' הפסוקים פ' ויחי. תוי"א משפטים עה, ב).

(43) מיכה ז, טו – הובא בזח"ג (רעו, ב. רעח, ב) ותקו"ז תכ"ב (סז, א) בקשר להגאולה ע"י משה.
(44) ישעי' יא, יא (ובמפרשים שם). שם, טז. ועוד.
(45) נפלאות בערך יצי"מ (ראה אוה"ת נ"ך למיכה שם. וש"נ).
(46) ד"ה כימי צאתך תש"ח רפי"ב (סה"מ תש"ח ע' 164).
(47) ראה מכילתא בשלה טו, יז. תנחומא ראה ח. ועוד. לעיל ע' 176-7.
(48) ראה ד"ה אל תצר לאדהאמ"צ (מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' ה ובהנסמן שם). – ולהעיר מספרי (ורש"י) עקב יא, יז (יח). רמב"ן אחרי (יח, כה) בארוכה.
(49) ברכה שם, ד.
(50) פ' ראה יב, כ. שופטים יט, ח.

קומען (ניט נאָר אַרץ שבעה עממין, נאָר) אויך אַרץ קיני קיניזי וקדמוני⁵¹.

און וויבאַלד אַז אַלע עינינים דאַרפן „דורכגיין“ דורך משה רבינו – וכן“ל, אַז אפילו די „תורה חדשה מאתי תצא“, וואָס משיח צדקנו וועט מגלה זיין, איז געגעבן געוואָרן על ידי משה – דאַרף מען זאָגן, אַז אויך דער ענין פון ירושת ארץ קיני קיניזי וקדמוני (וועלכע זיינען ניט נכלל געוואָרן אין דעם „ויראהו ה'“⁵²) האָט אַ שייכות צו משה רבינו⁵³.

ויש לומר, אַז דאָס איז דער טעם פאַרוואָס משה רבינו האָט געגעבן אַ חלק בעבר הירדן צו חצי שבט מנשה, ווייל דער ענין פון עבר הירדן איז מעין ודוגמא צום ענין פון „ירחיב ה'א את גבולך“, ס'איז אַ הוספה אויף „גבולך“. וואָרום אפילו לויט די דיעות⁵⁴ אַז אויך עבר הירדן איז נכלל אין די ארצות שהוכטחו לאברהם בברית בין הבתרים – איז עס אָבער אַ הוספה אויף „אַרץ כנען לגבולותי“⁵⁵ (ווי זיי זיינען אויסגערעכנט אין פ' מסעי⁵⁶) – בדוגמת „ירחיב ה'א את גבולך“.

[ובפרט, אַז נוסף לזה וואָס אויך אַרץ קיני קיניזי וקדמוני – אדום מואב וע' מוין⁵⁷ – זיינען אין (ובסמיכות צו) עבר

הירדן⁵⁸ – האָט דער כיבוש פון אַרץ סיחון ועוג כולל געווען אַ חלק פון אַרץ עמון ומואב, כמחז"ל⁵⁹ „עמון ומואב טי-הרו בסיחון“].

וי"ל אַז דאָס איז אַ חילוק עיקרי צווישן נחלת בני גד ובני ראובן און נחלת חצי שבט מנשה:

די נחלה פון בני גד ובני ראובן בעבר הירדן איז (א) געקומען מצד זייער בקשה, (ב) מחמת דעם וואָס „חבבו את ממונם“ און (ג) אין אַן אופן אַז צוליב דעם זיינען זיי געווען גרייט צו מוותר זיין על חלקם באַרץ „אשר נתן להם ה'“⁶⁰.

משא"כ ביי חצי שבט מנשה איז עס געווען באופן הפכי – דעם חלק בעבר הירדן האָט זיי משה רבינו געגעבן, און דורך דעם איז ירושת האַרץ ביי דער ביאה הראשונה געווען מעין ודוגמא צו ירושת לעת⁶¹!

און מהאי טעמא האָט עס משה גע-געבן דוקא באופן פון „חציו בעבר הירדן וחציו באַרץ כנען“²¹ – להדגיש, אַז ביי מנשה איז עס ניט געווען אַן ענין

וראה ד"ה אל תצר לאדהאמ"צ ע' יוד ואילך (וראה בהנסמן בתחילת המאמר שם). – הדיעות בזה ראה אנציקלופדי' תלמודית שם. וש"נ.

58) ראה רמב"ן חוקת (כא, כא) הטעם שרצה משה להשאיר ארץ סיחון ועוג חרבה – כי, משה הי' יודע כי ישראל עתה לא יכבשו כל עשרה עממים והי' חפץ שיהי' כל רכושם מעבר לירדן כו"ל. – ולהעיר מדה"א אל תצר שם ע' יא (בהמשך למ"ש שם שארץ מואב לא נחשב בכלל א"י), „וכמ"ש בספרי (תבא כו, ג) אשר ה' נתן פרט לעבר הירדן שנמלת מעצמך כו"ל.

59) גיטין לה, א. וש"נ. רש"י חקת כא, כו. 60) להעיר מילקוט דוד פרשתנו (בשם מפרשים) דנתנית עבר הירדן „חלק משאר האומות“ לבני גד ובני ראובן היתה „התחלה על לעתיד“ כאשר בני יוכו „לירש את כל העולם“. וראה סה"ש תש"נ ח"ב ע' 545 ואילך.

51) ספרי ראה שם. רש"י שופטים שם. ב"ר ספמ"ד. רמב"ם הל' רוצח פ"ח ה"ד (וראה שם הל' מלכים פ"א ה"ב). ועוד.

52) ב"ב נו, א.

53) ראה צפני' עה"ת (ואתחנן ג, כז. האזינו לב, מט. ברכה שם, ד) שגם ג' האומות ראה משה (אלא – לא באופן של „ויראהו ה'“ כ"א רק „הראיתך בעיניך“). ע"ש.

54) ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך א"י (ע' הרירו) וש"נ. לקו"ש ח"י ע' 125 הערה 20 (וש"נ).

55) ל' הכתוב – מסעי לה, ב.

56) שם, ג ואילך.

57) רש"י לך טו, יט (מב"ר שם). רש"י דברים ב, ה. וראה ב"ב שם (וברשב"ם שם ד"ה תניא). ועוד.

און וויבאלד אַז שבט מנשה האָט זיך אויסגעצייכנט אין דעם ענין פון חיבת הארץ – האָט משה רבינו אים אויסגעקליבן, אַז אין זיין חלק בארץ זאָל זיך אויסדריקן דער „מעין ודוגמא“ פון ירושת הארץ לעת“ל.

1. ויש להוסיף ביאור בזה – לויט ווי גערעדט כמה פעמים⁶⁸ אין דעם תוכן הרוחני פון עבודת מנשה, ווי מרומז בשמו „מנשה“ – על שם „כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי“⁶⁹: זיין נאָמען דערמאָנט און וואָרנט אַז ער געפינט זיך אין אַן אָרט וואָס מאַכט פאַרגעסן „את כל בית אבי“ און דאָס גופא רופט ביי עם אַרויס די תנועה צו אָפּטראַגן זיך, „אוועקשפרינגען“⁷⁰ פון דעם מצב – ער זאָל האָבן אַ תשוקה והחלט נִיט צו פאַרגעסן, נאָר צו זיין צוגעבונדן צו בית אבי.

אין עבודה רוחנית מיינט עס: אַ איד זייענדיק אין גלות דערמאָנט אים דער גלות כסדר אַז ער געפינט זיך אין אַ מצב וועלכער קען פירן צו פאַרגעסן „בית אבי“, און דאָס גופא פועל'ט אַז ער זאָל נִיט פאַרגעסן. ער דערהערט אַז דאָס איז נִיט זיין מקום, זיין אָרט איז אין בית אביו המלך⁷¹.

[וואָס דאָס איז דער חילוק צווישן אפרים און מנשה: אפרים – ע"ש „כי הפרני אלקים בארץ עניי“⁷² – ווייזט אויף דעם עילוי („הפרני“) וואָס ווערט

פון וויתור ח"ו אויף אַ נחלה בארץ ישראל – זיי האָבן אַ חלק אין א"י⁶¹ – נאָר דאָס איז בדוגמא צו ירושת הארץ לעת"ל וואָס וועט זיין אין אַן אופן פון „נחלק לשנים“: טייל אידן וועלן זיין בארץ שבעה עממין און אַ חלק – אין ארץ קיני קניזי וקדמוני.

ה. עפ"ז וועט מען אויך פאַרשטיין פאַרוואָס משה האָט אויסגעקליבן צו געבן אַ חלק בעבר הירדן דוקא דעם (חצי) שבט מנשה:

דער שבט מנשה האָט זיך אויסגע-טיילט מיט אַ חיבה יתירה צו ארץ ישראל. ווי מ'זעט עס (פריער אין חומש⁶²) פון דעם סיפור וועגן בנות צלפחד („למשפחות מנשה בן יוסף“), אַז זייער חיבת הארץ⁶³ איז געווען עד כדי כך, ביז – „ותעמודנה לפני משה . . וכל העדה גו“⁶⁴ (היפך לכאורה פון אַ הנהגה ד„כל כבודה בת מלך פנימה“⁶⁵) און געמאָנט „תנה לנו אחוזה“⁶⁶. און דער הרגש ביי די בנות צלפחד איז געקומען מצד דער חיבת הארץ פון שבט מנשה בכלל⁶⁷, ווי מען געפינט ביי קרבן מנשה בחנוכת המזבח, אַז כו"כ פרטים זיינען געווען פאַרבונדן מיט נטילת חלק בארץ (כנ"ל בסעף ב).

61) ואדברה – רובם נחלו בארץ (רמב"ן פרשתנו שם, לג.) – ולהעיר מש"ך עה"ת פרשתנו כאן ש„בנות החצי בא"י הם נשואות לאלו שבעבר הירדן כו"י.

62) פינחס כז, א ואילך.

63) רש"י שם, א.

64) שם, ב.

65) תהלים מה, יד. הובא ברמב"ם הל' אישות פ"ג סה"א.

66) פינחס שם, ד.

67) ולהעיר מפרש"י שם כז, א: יוסף חבב את הארץ . . בנותיו חבבו כו' – ומזה מובן, שאצלן היתה חיבת הארץ יותר משאר נשי ישראל, אף שכולן „היו מחבבות את הארץ“ (רש"י שם כז, סד).

68) לקו"ש חט"ו ע' 433 ואילך. ח"כ ע' 241 ואילך.

69) מקץ מא, נא.

70) שזהו הפירוש דשם מנשה – כי נשני גו (רש"י וישלח לב, לג. וראה לקו"ש חט"ו שם הערה 13).

71) ראה ברכות ג, סע"א.

72) מקץ שם, נב.

ולשמחה ולמועדים טובים⁷⁴, במהרה בימינו ממש.

* * *

ח. ע"פ המבואר לעיל – בנוגע דעם טעם פון נתינת חלק בעבר הירדן צו חצי שבט מנשה – קען מען אויך מסביר זיין אן ענין תמוה אין פרשתנו (פרשת מסעי):

אין דער סדרה⁷⁵ ווערט דערציילט וועגן די שטעט וואָס דער אויבערשטער האָט באַשטימט צו געבן פֿאַר די לויים „לשבת“, און דער פסוק⁷⁶ רעכנט זיי אויס – „את שש ערי המקלט וגו' ועליהם תתנו ארבעים ושתים עירי“. און דערנאָך קומט די פרשה פון ערי מקלט⁷⁷, און די תורה זאָגט⁷⁸ אַז די שש ערי מקלט, זיינען „שש הערים“ געווען „מעבר לירדן“ און שלש – „בארץ כנען“.

איז אַ תּמִי: וויבאַלד מיר זעען אַז די זאָך פון באַקומען אַ נחלה אין עבר הירדן איז געווען ניט קיין דבר הרצוי (ווי מ'זעט פון דעם וואָס משה רבינו האָט מוכיח געווען און גאָר שטאַרק און שאַרף די בני גד ובני ראובן) – איז ווי קומט עס אַז דער אויבערשטער זאָל אָנזאָגן מ'זאָל געבן די לויים ערים לשבת אין עבר הירדן!?

[און זיכער איז עס ניט געווען דער-פֿאַר וואָס שבט לוי האָט געזוכט אַ מקום מקנה – וואָרום ענינו פון שבט לוי איז דאָך „וילוו עליך וישרתוך“⁷⁹, עבודה

אויפגעטאָן דורך דער עבודה אין (און מיט) דעם חשך הגלות („ארץ עניי“); משא"כ ענינו של מנשה איז, פֿאַרקערט, אַז ער קען ניט שלום-מאַכן מיטן גלות, נאָר ער שטייט אין אַ תּשוקה תּמידית צו אומקערן זיך לבית אביו].

און וויבאַלד אַז דער אמת'ער מצב פון געפינען זיך בַּבַּיִת אביו איז ווען מ'איז אין אַ מצב פון גאולה אמיתית (שאין אחר' גלות), דערפֿאַר האָט מען מנשה'ן דוקא געגעבן זיין חלק בארץ באופן עס זאָל זיין בדוגמא ווי ירושת הארץ לעת"ל.

ז. פ' מטות ווערט געלייענט תמיד אין די בין המצרים – ומזה, אַז דער ענין הנ"ל (אַז מצד די געגועים פון מנשה צו ארץ ישראל האָט מען אים געגעבן אַ חלק בארץ בדוגמת ירושת הארץ לעת"ל) האָט אַ שייכות מיוחדת צו דעם זמן:

בין המצרים איז דער זמן האבילות אויפ'ן התחלת החורבן און גלות בכלל. און אָט די תנועה להתאבל על החורבן כו' נעמט זיך פון דעם תכלית ההרגש פון „מנשה“, אַז מען קען ניט פֿאַרגעסן אויף „בית אביו“ און מען שטייט אין שטענדיקע געגועים צו אומקערן זיך (לירושת) הארץ כו'.

און „כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה“⁷³ – ווייל, כנ"ל, די אבילות גופא דריקט אויס די בענק-שאַפט און תּשוקה צו ירושלים, און דעריבער איז אבינו שבשמים ממלא געגועי הבן און ער איז „זוכה ורואה בשמחתה“,

בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, ויהפכו ימים אלו לששון

(74) זכר' ת, יט. רמב"ם סוף הל' תעניות.

(75) לה, א ואילך.

(76) שם, ו.

(77) שם, ט ואילך.

(78) שם, יד.

(79) קרח יח, ב.

(73) תענית ל, ב. ב"ב ס, סע"ב.

אין אַנדערע ווערטער: דאָס מיינט ניט, אַז תורה האָט מלכתחילה קובע געווען אַז דער מקום הנחלה פון אַ טייל לויים איז בדוקא אין עבר הירדן, נאָר די תורה האָט מחייב געווען אַפּצוגעבן אַ טייל מנחלתם פאַר די לויים.

און ס'איז קיין קשיא ניט – ווי קומט עס אַז לויים, וואָס ענינים איז עבודה ושירות במקדש, זאָלן האָבן זייערע ערים אין עבר הירדן? – ווייל סיי-ווי האָבן זיך ניט אַלע לויים מתעסק געווען (בבת אחת) אין דער עבודה במקדש; און ווי מ'זעט דערפון גופא וואָס מ'האָט זיי געגעבן מ"ח ערים⁸⁵ לשבת. נאָכמער: ס'איז מפורש בכתוב אַז מען דאַרף געבן די לויים, „מגרש לערים סביבותיהם. . לבהמתם ולרכושם ולכל חיתם“⁸⁶. קען דאָך זיין, אַז צווישן די בני לוי זיינען אויך געווען אנשי מקנה⁸⁷, וואָס פאַר זיי פאַסט צו לעבן אין עבר הירדן, אַן אַרץ מקנה.

על בני, שהם יתנו ממחציתם ללויים (ועד"ז מאנשי המלחמה – תרומת המכס לאלעזר הכהן), ע"ד שמתחייבים להפריש מעשר ללויים, ואי"ז בגדר לקיחת שלל.

[ועפ"ז מתורצת הוספת הכתוב במטות שם „ונתתה אותם ללויים) שומרי משמרת משכן ה" – דמאי קמ"ל כאן – אלא שזהו טעם נתינת תרומת המכס ללויים, מפני שהם, שומרי משמרת משכן ה" „וכמו שנאמר גבי מעשר (קרח שם, כא) „ולבני לוי. . נתתי כל מעשר בישראל. . חלק עבודתם. . עבודת אהל מועד“. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 211 הערה 55.]

וראה ע"ד ההלכה – ראב"ד ובנ"כ הרמב"ם שם. וראה בארובה לקו"ש שם ע' 207 ואילך.
(85) שהיו מפזרות בכל שבטי ישראל (פרשתנו שם, ת. ונפרטו ביהושע קאפיטל כא).
(86) פרשתנו שם, ב"ג.
(87) ראה בכורות ד, ב.

למלחמה אלא משום ד,אשי ה' ונחלתו יאכלון" (שופטים שם).

ושירות אין מקדש (ניט פאַרנעמען זיך מיט מקנה)].

– אין הכי נמי, אַז עס דאַרפן זיין ערי מקלט אויך אין עבר הירדן (ואדרבה, נאָר נויטיקער ווי אין אַרץ כנען⁸⁸), אָבער דאָס איז ניט קיין טעם אַז די לויים זאָלן זיך דאַרט באַזעצן.

ט. ע"פ פשטות יש לומר: ביים אַנאָגן צו געבן ערים ללויים „לשבת“, איז דער פסוק⁸¹ מדייק „צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחותם ערים לשבת“. ד.ה. ס'איז ניט דער פירוש אַז די ערים ווערן זיי געגעבן בתור נחלה פון אוי-בערשטן⁸², נאָר דאָס איז אַ חיוב אויף בני ישראל, אַז זיי מוזן אָפּגעבן אַ טייל פון זייער נחלה צו די לויים (ע"ד⁸³ ווי זיי דאַרפן אָפּשיידן מעשר פון זייער תבואה ופירות כו.).

און וויבאלד אַז אידן האָבן בפועל באַקומען אַ נחלה אין עבר הירדן, איז בדרך ממילא חל אויך אויף די אידן אַ חיוב געבן אַ טייל פון זייער נחלה פאַר די לויים⁸⁴.

(80) ספרי (ורש"י) פרשתנו שם. מכות ט, סע"ב.

(81) שם, ב.

(82) ראה גם לעיל ע' 122 והערה 67.

(83) ראה ראב"ד הל' שמיטה ויובל פי"ג ה"י.

(84) ועד"ז י"ל בפשטות הטעם שנצטוו בני לתת ממלקוח השבי דמלחמת מדין לאלעזר הכהן ולהלויים (מטות לא, כח"ל) – אף ש„לא יהי לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק (בביאה. רש"י) ונחלה עם ישראל“ (שופטים ית, א. וראה גם קרח ית, כ ובפרש"י. רמב"ם הל' שמיטה ויובל שם (מהשיעור דעש"ק זה – תשמ"ו)⁸⁴ – כי החיוב הי'

(* לכאורה י"ל דמלחמת מדין שאני, כי גם שבט לוי השתתף בהמלחמה (רש"י מטות לא, ד – מספרי שם) ולכן נטלו חלק בביאה (וראה לשון הרמב"ם שם הי"ב. לקו"ש חכ"ג ע' 211). אבל ע"ד הפשט אינו תירוץ מספיק לכאורה, כי הטעם (בפשט"ם) לזה שאין להם חלק בביאה אינו משום שאינם יוצאים

(צוליב דעם וואָס „חבבו את ממונם“). אָבער דער עצם נעמען עבר הירדן אַלס אַ מקום נחלה קען זיין, איז, אדרבה, אַ מעין ודוגמא צו ירושת הארץ לעתיד לבא, כנ"ל.

און דערפֿאַר, איז אדרבה: דוקא ביי שבט לוי, וועלכע זיינען ניט נכשל גע- וואָרן אין חטא המרגלים, ווייל ביי זיי איז געווען חבת הארץ ביותר (ע"ד ווי מנשה⁹⁰), איז ביי זיי געווען די ישיבה בארץ בדוגמא ללעתידי, אַז זיי האָבן געהאַט ערים לשבת (ניט נאָר אין ארץ כנען לגבולותי, נאָר) אויך אין עבר הירדן⁹¹.

(משיחות ש"פ צו תשמ"ה;

ש"פ מסעי תשמ"א)

90) להעיר ממשנ"ת בלקו"ש ח"ב (ע' 238 ואילך) הנקודה המשותפת בין לוי ויוסף דשניהם היו למעלה משעבוד מצרים וענין הגלות (ומנשה הוא במקום יוסף – ראה שם ע' 241 ואילך). ע"ש. 91) ע"ד שינתנו להלויים ג' ערי המקלט שיתוספו בימי המשיח (רמב"ם שם רפ"ג) בארץ קיני קניזי וקדמוני (רמב"ם הל' רוצח שם), כבר ה"י בעבר הירדן בכיבוש הראשון.

י. סוף-סוף אָבער איז דאָס ניט אינ- גאַנצן גלאַטיק. וואָרום וויסנדיק אַז עיקר מקום הנחלה פון אידן דאָרף זיין אין ארץ כנען – פּאַרוואָס זאָל אַ לוי וועלן לעבן אין עבר הירדן? ובפרט אַז מיר געפינען אַז שבט לוי איז ניט אַריינ- געצויגן געוואָרן⁸⁸ אין חטא המרגלים⁸⁹ (ווי שאר ישראל) – איז דאָך ביי זיי זיכער געווען אַ רצון חזק אַריינצוגיין אין ארץ ישראל!

ע"פ המבואר לעיל בנוגע חצי שבט מנשה, יש לומר, אַז היא הנותנת – ובהדגשה:

דער ענין הנ"ל, אַז דאָס וועלן באַקו- מען אַ נחלה אין עבר הירדן ווערט פּאַררעכנט ווי אַ דבר בלתי רצוי, איז בלויז ווען דאָס איז אינעם אופן ווי בני גד ובני ראובן האָבן דאָס געוואָלט

88) ראה רש"י במדבר א, מט (וראה דברי דוד ועוד שם). רש"י שלח יד, כט. וראה באר מים חיים ודברי דוד ועוד לפרש"י דברים א, כג. ואכ"מ.

89) שם¹⁰ היתה טענת משה לבני גד ובני ראובן „כה עשו אבותיכם גו" (מטות לב, ח ואילך).

